

УДК 634.836.3

Куліджанов Г.В., канд. с.-г. наук, доцент
Одеська філія ДУ "Держгрунтохорона"
(Одеса, Україна)

ВИНОГРАДНИЙ КАДАСТР ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ. II. ОСНОВНІ ПАРАМЕТРИ ВИНОГРАДНИХ НАСАДЖЕНЬ

Охарактеризовано конструктивні параметри та особливості розташування виноградних насаджень Одеської області за результатами складання Виноградного кадастру України (схеми садіння, формування, сортовий склад). За оцінкою віку, зрідженості і загального стану виноградних насаджень зроблено висновок про необхідність суттєвої державної підтримки галузі та збільшення розширення площ нових насаджень.

Ключові слова: виноград, виноградний кадастр, Одеська область, зрідженість, вік насаджень, стан насаджень, щеплені, власнокореневі, зрошувані виноградники.

Згідно із законом України "Про виноград і виноградне вино" виноградні насадження всіх форм власності підлягають реєстрації в Мінагрополітики України. ДУ Одеський центр "Облдержродючість" (нині – Одеська філія ДУ "Держгрунтохорона") за дорученням Мінагрополітики України брав безпосередню участь у розробці Виноградного кадастру України 2010 р. Інформаційне наповнення Виноградного кадастру включає, крім умов вирощування, опис конструктивних параметрів насаджень та їхнього стану. Порівняння зібраних даних дозволяє проаналізувати вплив природних та антропогенних факторів на стан насаджень та зробити прогноз щодо перспективи розвитку галузі на сучасному етапі [6].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Конструктивні параметри насаджень (поряд із людським фактором) суттєво обумовлюють не тільки продуктивність, а й довговічність насаджень. Виноградний кущ потребує систематичного оновлення багаторічної деревини. Можливість такої заміни ускладнюється або полегшується залежно від обраного типу (виду) формування кущів. Швидка, якісна та своєчасна заміна багаторічної деревини значною мірою залежить від кваліфікації спеціалістів та робітників господарства. Це впливає на довговічність насаджень, їх зрідженість і прибутковість на пізніх етапах експлуатації. Довговічність залежить також від сортопідщепних комбінацій, сумісності підщепи і прищепи в експлуатації та використання щеплених саджанців (не власнокоренових) взагалі. Якщо кваліфікацію робітників неможливо відобразити у кадастрі, то інші, конструктивні параметри, у тому числі зазначені вище, можна навести і піддати аналізу [1-3, 6]. Та-

ка інформація дозволить робити прогнози щодо термінів експлуатації насаджень, вносити за необхідності корективи у сортову політику і стратегічно впливати на розвиток галузі виноградарства.

Методика проведення досліджень. У ході досліджень було проведено інвентаризацію насаджень винограду в Одеській області з урахуванням таких показників: структура та стан насаджень, організація і розподіл у підприємствах площі виноградників за типами ґрунтів, зонами теплозабезпечення (у тому числі укриті та неукриті насадження), віковий склад виноградників, схеми посадки, типи формувань, зрідженість, сортовий склад, розсадницька база, економічна ефективність [5].

Результати досліджень. Робота є продовженням теми, розпочатої у попередніх публікаціях [5]. Параметри насаджень суттєво впливають на продуктивність і довговічність виноградників, на санітарний стан та якість продукції [2, 4]. Це дозволяє прогнозувати не тільки продуктивність, але й приблизний термін експлуатації насаджень.

Одеська область є зоною щепленої культури, крім насаджень на піщаних ґрунтах (Білгород-Дністровський район), та насаджень гібридів – прямих виробників (табл. 1). За період від проведення обстеження по теперішній час усі молоді насадження мали перейти до категорії плодоносних. І хоча Одещина є регіоном з обмеженими водними ресурсами, проте до 6 % загальної площі виноградників зрошується. Здебільшого це столові сорти, а в Овідіопольському районі ще й технічні (підприємство "Украгро"). Власнокореневі насадження переважають у районах з невеликими площами промислових виноградників із технічними сортами: Біляївському – 80 %, Великомихайлівському – 64 %, у Кілійському на що впливають традиційний сортимент (гібриди) і сприятливі умови (водний режим). Площі підщеп становлять 291,8 га.

1. Площа виноградних насаджень Одеської області

Район	Усього, га	У т. ч.				
		плодоносні, га	зрошувані, %	власнокореневі		щеплені, га
				га	%	
Арцизьський	2215	1889	38	45	2	2170
Білгород- Дністровський	3931	2639	1	307	8	3624
Біляївський	1156	988		929	80	227
Болградський	6990	4806	4	692	10	6298
Великомихайлівський	167	163		107	64	60
Ізмаїльський	1756	824	29	347	20	1409
Кілійський	1801	1125	11	918	51	883
Овідіопольський	2534	1790	15	123	5	2411
Роздільнянський	1543	1052		156	10	1387
Ренійський	1988	1412	6	431	22	1557
Саратський	5035	4316		770	15	4265
Тарутинський	7305	4569		211	3	7094
Татарбунарський	2528	1921	2	534	21	1994
Всього по області	38949	27494	6	5570	14	33379

Ширина міжрядь у промислових виноградниках варіює від 2,5 до 4 м (табл. 2).

Перехід від 2 – 2,5 м міжрядь тривав протягом 1970-х рр., бо це дозволяло використовувати більш потужні трактори та економити час на механізованих роботах за рахунок зменшення кількості гонів. Насадження з міжряддями 3 м займають площу 24217 га, або 62 %, з шириною міжрядь 3,5–4 м – 11265 га, або 27,9 %. Насаджень з міжряддями 2,25 м і 2,5 м небагато – усього 3467 га, здебільшого це давні безштамбові і низькоштамбові виноградники минулого століття та виноградники на присадибних ділянках.

2. Схеми посадки виноградників Одеської області

Район	Усього, га	У тому числі за штатною міжрядь, га				
		до 2,5 м	2,5 м	3,0 м	3,5 м	4,0 м
Арцизький	2215	-	42	1695	25	45,3
Білгород-Дністровський	3931	77	724	3088	42	-
Біляївський	1156	42	12	1045	57	-
Болградський	6990	-	433	787	5727	43
Великомихайлівський	167	-	-	160	7	-
Ізмаїльський	1756	-	47	1644	65	-
Кілійський	1801	-	88	1666	47	-
Овідіопольський	2534	60	85	2183	206	-
Роздільнянський	1543	146	24	1299	74	-
Ренійський	1988	-	145	1765	78	-
Саратський	5035	-	644	2957	1434	-
Тарутинський	7305	63	182	4075	2985	-
Татарбунарський	2528	222	431	1853	22	-
Усього по області	38949	610	2857	24217	10769	496

У структурі виноградників є всі типи формувань кущів (табл. 3). Серед них переважає високоштамбовий тип, площі під ним займають 32803 га, або 82 % усіх виноградників. Значні площі під такі насадження відведено в Татарбунарському районі – 6996 га, Болградському – 6270 га, Саратському – 4127 га, Білгород - Дністровському – 3800 га. У решті районів ці цифри значно менші: в Арцизькому – 2114 га, Овідіопольському – 2159 га, Татарбунарському – 1871 га, Саратському – 1317 га, Ізмаїльському – 1285 га, Роздільнянському – 1194 га, Біляївському – 694 га.

Виноградники із середньоштамбовим типом формування (висота штамба 40 – 90 см) займають 2034 га, або 5,6 % площі, з двоярусним формуванням – 351 га, або 0,9 %. Безштамбове формування застосовується на виноградниках населення, де виноград вирощують без шпалери. Площа таких виноградників сягає 3685 га (9,4 %). За останні три десятиріччя структура виноградних насаджень за типом формування змінилася: значно збільшилися площі з високоштамбовим типом формування, зменшилася частка низькоштамбових виноградників.

3. Площі виноградників Одеської області за типом формувань, га

Район	Усього, га	У тому числі за висотою штамба				
		безштамбові	низький	середній	високий	двоярусні
Арцизький	2215	44	-	30	2114	27
Білгород-Дністровський	3931	38	-	51	3800	42
Біляївський	1156	430	-	32	694	-
Болградський	6990	432	-	249	6270	39
Великомихайлівський	167	107	12	-	48	-
Ізмаїльський	1756	347	-	124	1285	-
Кілійський	1801	670	-	203	928	-
Овідіопольський	2534	60	-	242	2159	68
Роздільнянський	1543	154	-	195	1194	-
Ренійський	1988	431	-	170	1317	70
Саратський	5035	434	64	374	4127	36
Тарутинський	7305	432	-	204	1871	21
Татарбунарський	2528	106	-	155	6996	48
Усього по області	38949	3685	76	2034	32803	351

Висновки. Виробничий досвід свідчить про те, що найбільш технологічними є насадження щеплені, середньо- та високоштамбові з шириною міжрядь 3 м. Проте ці параметри можуть змінюватися залежно від застосовуваної техніки, сортів, родючості ґрунту та ін. Бажаним елементом агротехніки є зрошення, але Одеська область має обмежені водні ресурси. На виноградниках населення кущі, сформовані за типом віяла, залишаються життєздатними та продуктивними протягом 40 років, на відміну від кордонних формувань у виробництві зі строком 20 – 25 років. Вирощування винограду на пайових ділянках (орієнтовно 2 – 5 га) загалом ще не є довготривалим та масовим, але цей сегмент виноградарства області також потребує вивчення та наукового супроводження й обґрунтування. Слід зазначити, що приватні виноградарі, що працюють на власних паях, мають високу мотивацію і зацікавленість стосовно підвищення рівня агротехніки, захисту тощо та потребують державної підтримки щодо фінансово-інформаційного забезпечення. Така підтримка є необхідною для всіх учасників ринку свіжого виног-

раду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авидзба А.М. Состояние мирового виноградарства и перспективные направления развития развития науки и техники в этой отрасли / А.М. Авидзба, Н.М. Павленко // Тр. науч. центра виноградарства и виноделия ИВиВ "Магарач". – Ялта, 2001. – Т. 3. – С.5 – 6.
2. Виноградарство Северного Причерноморья: монография / В.В. Власов, Н.А. Мулюкина, В.Б. Кобец и др.; под ред. В.В. Власова. – Арциз: ФООП Петров О.С., 2009. – 208 с.
3. Виноградний кадастр // Державний технологічний центр охорони родючості ґрунтів. – Київ, 2008. – 101 с.
4. Кузьмук С.Л. Агробіологічна оцінка інтродукованих столових сортів винограду в умовах Північного Причорномор'я: дис. ... канд. с.-г. наук / С.Л. Кузьмук. – Одеса: ННЦ "ІВіВ ім. В.Є. Таїрова", 2014. – 120 с.
5. Куліджанов Г.В. Виноградний кадастр Одеської області. І. Загальний стан виноградних насаджень / Г.В. Куліджанов // Виноградарство і виноробство // Міжвід. темат. наук. зб. ННЦ "ІВіВ ім. В.Є. Таїрова". – Одеса: ННЦ "ІВіВ ім. В.Є. Таїрова", 2015. – Вип. 52. – С. 108 – 113.
6. Попова А.К. Використання бази даних кадастру виноградників України при дослідженні впливу екологічних факторів на агробіологічні показники винограду сорту Одеський чорний (на прикладі територій південних регіонів Тигецької височини) / А.К. Попова // Виноградарство і виноробство // Міжвід. темат. наук. зб. ННЦ "ІВіВ ім. В.Є. Таїрова". – Одеса: ННЦ "ІВіВ ім. В.Є. Таїрова" 2015. – Вип. 52. – С. 168 – 175.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2017 р.

Кулиджанов Г.В. канд. с.-х. наук, доцент
Одесская филия, ГУ «Госгрунтохрана»
Одесса, Украина

Виноградный кадастр Одесской области. II. Основные параметры виноградных насаждений

Охарактеризованы конструктивные параметры и особенности размещения виноградных насаждений Одесской области по результатам составления Виноградного кадастра Украины (схемы посадки, формирования, сортовой состав). Установлено, что на орошаемые насаждения приходится 6 %, на корнесобственные – 14 % площадей виноградников области. Большая часть насаждений имеют междурядия шириной 3 м (62 %). Среди разных типов формирования кустов преобладает высокоштамбовый (84 % насаждений). Учёт насаждений на небольших участках (паи и др.) затруднён, но актуален, т.к. частные производители высоко мотивированы и частный сектор может стать весомым участником рынка свежего винограда, прежде всего столового. Мелкотоварные производители нуждаются в государственной поддержке так же, как и крупные хозяйства.

Ключевые слова: виноград, виноградный кадастр, Одесская область, изреженность, возраст насаждений, состояние насаждений; привитые, собственнокорневые, орошаемые виноградники.

Kulidjanov G.V., candidate of agriculture sciences
Odessa filial of State institution
“Soil Protection institute of Ukraine”
Odessa, Ukraine

Grape inventory of Odessa region. II. The vineyards' basic parametres

The constructive parameters and location features of the Odessa region grape plantations were characterized, after the results of drafting the Grape cadastre of Ukraine (planting schemes, bush forms, cultivars). The plantations irrigated constitute 6%, self-rooted – 14% of area of Odessa region vineyards. The interrow-spacing equal 3 m have 62%, high-trunked cordon – 84% of plantations area. The accounting of small vineyards (land share, others) is difficult, but important because private manufacturers are highly-motivated, and soon the private sector may become the substantial participant of the fresh grape market, especially – table grapes. The small manufacturers need the state support as well the big farms.

Key words: Grape, grape cadastre, Odessa region, sparseness plantations, plantations status; grafted, self-rooted, irrigated vineyards.